

ЈОВАН ПЕШИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
prvosvestenik@gmail.com

УДК: 271.72-9"01/03"

ПРИМЉЕНО: 28.9.2022.

ОДОБРЕНО: 14.10.2022.

ИСТОРИЈА АЛЕКСАНДРИЈСКЕ ЦРКВЕ ДО КРАЈА IV ВЕКА

Сажетак: Циљ овог рада је да опише на који начин се развијало устројство Александријске Православне Цркве. Како у прва два века историје ове Цркве службе епископа и презвитера нису биле јасно раздвојене, један од циљева рада јесте да разјасни овај проблем сагледавајући историјске податке из тог времена и савремена тумачења. У том светлу рад сагледава и диспут између епископа Димитрија и Оригена. У наставку, рад се бави путем који је црквена управа у Александрији прешла да би добила данас препознатљиво устројство за време Светог Атанасија Великог. ► *Кључне речи:* Александријска Црква, устројство, епископ, јединство, централна управа, ауторитет, Ориген, Александријска катихетска школа.

УВОД

Према црквеном предању, хришћанство је у Египат донео Свети апостол Марко, који је у Африку послат да проповеда после Вазнесења. Међутим, први трагови хришћанства у Египту историјски су посведочени половином I века после Христа. Црквена заједница у Александрији развијала се умногоме на један јединствен начин. Хришћанство је на ове просторе стигло вероватно већ половином I века после Христа. Као и остале најраније црквене заједнице, ни александријска у почетку није имала централно устројство; локалне Цркве биле су, данашњим језиком речено, аутокефалне. Јевсевије Кесаријски преноси нам да се средином II века у Египту појавило тзв. „централизовано“ хришћанство, које је врло брзо дошло у сукоб са старијим типом устројства. Међутим, историја показује да је централизација управе била нужни корак у развоју Цркава у целом свету. У Александрији, до средине II века, службе презвитера и епископа нису биле у потпуности раздвојене, те су локалне

египатске заједнице имале знатно ширу слободу у самоуправи. Како је време пролазило, александријски епископ као први по части постао је и први у управи, те је тако крајем IV века после Христа постао и архиепископ целокупне афричке области. У овом раду показате на који начин се устројство Александријске Цркве развило од презвитерске управе до централизованог устројства, какво данас познајемо, који су кључни догађаји за њену историју и који су елементи највише утицали на њен развој. Од апостолског и постапостолског доба, преко појаве првих епископа и првих покушаја централизације, до времена васељенских сабора, кроз најупечатљивије догађаје и личности, представитемо најбурнији период у историји ове древне катедре.

НАЈСТАРИЈА СВЕДОЧАНСТВА О ЦРКВИ У АЛЕКСАНДРИЈИ

Хронолошки гледано, први помен Египта у хришћанској историји представља Матејево сведочанство да је Јосиф с Маријом и Исусом побегао у Египат пред Иродом (Мт 2, 14). Узевши у обзир датум настанка Матејевог Јеванђеља, ово сведочанство се може датирати на око 80 година после Христа.¹ Нажалост, ништа више од података не може се извући из Јеванђеља осим сведочанства да је Исус био у Египту до Иродове смрти, тако да мишљења да је Александријску Цркву основао сам Христос не можемо узимати као релевантна.

У Делима апостолским можемо наћи Павлов разговор у Ефесу са Јеврејном Аполосом из Александрије (Дап 18, 24–19, 6). Јасно је да је Аполос прихватио Христову поруку, али није знао за крштење Духом већ само за Јованово крштење. И поред тога, у извештају се вели да је био поткован у Писму и да је правилно учио (Дап 18, 24–25). Ово може бити први писани доказ о појави хришћанства у Египту и можемо га датирати у другу половину I века после Христа.² Кодекс Безе, уз: „упућен на пут Господњи“, наводи: „у домовини“ (Дап 18, 25).³ Иако је овај стих у овом облику упитан, већина научника данас сматра да је хришћанство у Египат стигло око 50. године.⁴ Ипак, Дела апостолска касније наводе да је Павле морао да подучи неколицину ових александријских Јевреја (Дап 19, 4–6), јер нису били најправилније научени, тако да се поставља питање у ком облику и на који начин је хришћанство у Египат стигло. Двојица западних научника, Фредрик Финве Брус и Ернест Кесеман,⁵ имају

¹ Јоанис Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, I, прев. Лада Јагушт Акад (Београд: САС СПЦ, 2010), 110.

² Настанак Дап датира се на период 63–80. године. Уп. Јоанис Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, II, прев. Лада Јагушт Акад (Београд: САС СПЦ, 2010), 12.

³ Wilfred Griggs, *Early Egyptian Christianity* (Leiden: Brill, 1990), 16.

⁴ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 17.

⁵ Фредрик Финве Брус (1910–1990), британски диглиста који је заговарао историичност Новог Завета. Уп. https://digitalcommons.olivet.edu/lsci_facp/15/, приступљено 20. 10. 2022.

другачија мишљења. Први сматра да је Аполос знао само за приче о Исусу, тј. „наративно“ Јеванђеље, док други сматра да је Аполос био хришћански учитељ и проповедник независан од тзв. апостолског⁶ хришћанства.⁷

Најстарији сачувани фрагмент Светог Писма на грчком језику, папирус Rynalds Greek 457, познатији као P 52, највероватније је нађен у околини Оксиринхуса⁸ и садржи фрагмент Јовановог Јеванђеља.⁹ Фрагмент је датиран најкасније на средину II века.¹⁰ Ова чињеница указује не само на то да је већ у ово време постојала потреба да се преписују новозаветни текстови већ и да је заједница нарасла довољно да овај фрагмент буде нађен толико јужно од саме Александрије. Даље, можемо закључити да је дотична заједница морала настати раније, средином или крајем I века. У прилог овоме говори и чињеница да Јевсевије помиње велики број хришћанских подвижника, „терапедта“, који су живели у Александрији за време цара Клаудија.¹¹

Поставља се питање зашто нам велики хроничари Цркве у Александрији, Климент, Ориген или Јевсевије Кесаријски, не пружају историју ове Цркве пре Светог Димитрија Александријског, кога називају „другим оснивачем Александријске Цркве“?¹² Јевсевије Кесаријски у својој *Историји Цркве* преноси предање да је апостол Марко основао Цркву у Александрији.¹³ Осим тог податка, до времена епископа Димитрија имамо само информације о наслеђивању епископске катедре и времену епископовања александријских архијереја. Иако данас немамо никакве физичке доказе о постојању црквене заједнице пре средине и краја II века, није вероватно да такви докази нису били познати овој тројници. Григс мисли да је могуће да они нису сматрали дотадашњу заједницу правоверном.¹⁴ Надимак „други оснивач“ указује на то да је неки вид заједнице већ постојао, а према распрострањености папируса нађених у Средњем и Горњем Египту видимо да није била ограничена само на

Ернест Кесеман (1906–1998), немачки лутеран, професор Новог Завета у Мајнцу, Гетингену и Тибингену. Уп. <https://uni-tuebingen.de/fakultaeten/evangelisch-theologische-fakultaet/lehrtstuehle-und-institute/neues-testament/neues-testament-iii/forschung/edition-des-briefwechsels-rudolf-bultmann-ernst-kaesemann/ernst-kaesemann/>, приступљено 20. 10. 2022.

⁶ Под „апостолским“ хришћанством надаље ћемо подразумевати хришћанство које је директно проповедано од стране апостола и посведочено у Светом Писму и најранијим предањима.

⁷ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 17.

⁸ Оксиринхус (стгрч. Ὀξύρρινθος, данас Ал-Бахнаса) историјски је град на левој обали Нила, стотинак километара јужно од Фајума. Значајан је извор папируса из хеленистичког, римског и византијског доба. Међу фрагментима налазе се и делови раних хришћанских текстова.

⁹ Овај податак се не може са сигурношћу потврдити, јер у време када је нађен, 1920. године, ловци на благо нису откривали места на којима су налазили антиквитете.

¹⁰ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 24.

¹¹ Јевсевије Памфил, епископ кесаријски, *Историја Цркве* (Шибеник: Истина, 2013), 52 (II, 17).

¹² Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 28–29.

¹³ Јевсевије, *Историја Цркве*, 52.

¹⁴ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 28.

Александрију.¹⁵ Заједница је највероватније спонтано нарасла доласком проповедника као што је Аполос, а тек се за време Димитрија апостолско хришћанство раширило у Египту. Не може се никако знати да ли је Димитрију и његовим наследницима био доступан материјал о историји „старије“ заједнице, како ћемо је овде назвати. Може бити да је она била органски наставак, а не развој првобитне палестинске хришћанске заједнице, која је добила препознатљивији вид црквеног устројства тек за време Димитрија. Чињеница да, осим Јевсевијевог, до нас није дошао списак александријских архијереја пре Димитрија¹⁶ говори у прилог тези да заједница до његовог времена није имала црквено устројство у данашњем виду.

ЗНАЧАЈ КАТИХЕТСКЕ ШКОЛЕ

Један од најзначајнијих догађаја у раној историји египатског хришћанства је сте оснивање чувене александријске катихетске школе. Јевсевије говори да је у Александрији по древном обичају постојала школа, коју је и сам затекао.¹⁷ Први познати предавач ове школе био је Свети Пантен.¹⁸ Према предању, Пантен је био родом са Сицилије¹⁹ мада други извори тврде да је пореклом из Атине.²⁰ Његов наследник био је Свети Климент Александријски. Он је имао намеру да хришћанство приближи образованом сталежу у Александрији. У време преузимања вођства школе, Климент је већ био презвитер у граду.²¹ За време прогона под Септимијем Севером, напустио је Александрију и путовао по Истоку, где помиње свој боравак у Антиохији и Јерусалиму. Умро је не видевши опет Египат.²² По свему судећи, Ориген је био први декан александријске катихетске школе Египћанин пореклом.²³

¹⁵ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 28.

¹⁶ Јевсевије не наводи систематски списак, већ се код њега могу, у разним поглављима, наћи имена александријских архијереја. В. прилог.

¹⁷ Јевсевије, *Историја Цркве*, 154 (V, 10).

¹⁸ Пантен се први пут помиње код Јевсевија у V, 10. Уп. Јевсевије, *Историја Цркве*, 154.

¹⁹ Климент Александријски о Пантену говори као о Сицилијанцу из Велике Грчке (јужна Италија). Иако Пантена не помиње по имену, из његовог списка јасно је о коме је реч. Уп. Clement of Alexandria, "The Stromata", Book I, Chapter I, in: *Ante-Nicene Fathers*, Vol. 2, edited by Alexander Roberts, James Donaldson and A. Cleveland Coxe (Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1885). <https://www.newadvent.org/fathers/02101.html>.

²⁰ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 57.

²¹ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 57.

²² Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 57.

²³ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 57.

ОРИГЕНОВ РАД И ДИСПУТ СА ЕПИСКОПОМ ДИМИТРИЈЕМ

Историју Оригеновог рада у Египту можемо пратити код Јевсевија, који нам доноси и податак да се Ориген ушкопио из ревности према Христу.²⁴ Јевсевије нам преноси да је Димитрије испрва прихватио овај Оригенов чин. После извесног времена, Димитрије је почео да му завиди на популарности.²⁵ Историја нам говори да је Ориген у то време напустио Александрију и отишао у Палестину, где је проповедао као лаик. Димитрије је укорио за овај пропуст тамошње епископе, који су били Оригенови ученици.²⁶ Ово се наводи као разлог Оригеновог рукоположења за презвитера.²⁷ Чињеница да је ово још више ражестило Димитрија говори о првим покушајима успостављања монархистичког епископата у Александрији и Димитријевој жељи за ширењем ауторитета.

Према савременим тумачима, Димитрије се побунио због Оригеновог рукополагања, јер је Ориген био „његов“ клирик. Међутим, по Григсовом мишљењу, иза тога се крије чињеница да Димитрије није желео да рукоположи Оригена јер није могао да поднесе толико образовану личност поред себе.²⁸ Ово питање додатно се компликује Јеронимовим извештајем да су до Димитријевог времена презвитери у Александрији бирали једног између себе и постављали га за старешину без рукоположења.²⁹ Ако узмемо овај извештај за веродостојан, пред Димитријем, презвитером и номинално изабраним старешином³⁰ Александријске Цркве, налази се Ориген, рукоположени презвитер, уз то и веома поштован. Он у овом случају постаје снажан противкандидат Димитрију за место старешине Александријске Цркве. Јеронимово сведочанство о начину избора александријског епископа вероватно јесте истинито, међутим, овде се јавља проблем недостатка података који би расветлили

²⁴ Јевсевије, *Историја Цркве*, 179–180 (VI, 8). Из непознатог разлога, у: Griggs, *Early Egyptian Christianity*, наведен је цитат VIII, 32, 30, који у Продићевом преводу Јевсевијеве *Историје* не одговара датом цитату.

²⁵ Јевсевије, *Историја Цркве*, 180 (VI, 8).

²⁶ Александар Јерусалимски је оправдавао свој поступак у писму упућеном Димитрију, говорећи да ни Димитрије није говорио као о „нечувеном“ да лаик, ако је учен, проповеда у присуству епископа. Уп. Јевсевије, *Историја Цркве*, 190–191 (VI, 19; VI, 27).

²⁷ Јевсевије, *Историја Цркве*, 190, 193.

²⁸ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 62.

²⁹ “Jerome: Letters and select works”, translated under supervision of Philip Schaff, D. D. and Henry Wace D. D., in: *A select library of the nicene and post-nicene fathers of the Christian Church*, VI (Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1892), 678.

<https://www.ccel.org/ccel/s/schaff/npnf206/cache/npnf206.pdf>

³⁰ У изворном тексту Димитрије се овде наводи као „παροικίας προεστώς“, тј. презвитер заједнице, што иде у прилог тези да службе епископа и презвитера у Александрији у то време још нису биле раздвојене. Уп. Eusebius of Caesarea, *Historia ecclesiastica*, VI, 8.3, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0640%3Abook%3D6%3Achapter%3D8%3Asection%3D3>, приступљено 18. 10. 2022.

разлике између епископске и презвитерске службе. Да бисмо разрешили овај проблем, морамо се окренути сведочанствима епископа и презвитера у осталим црквеним општинама из тог времена.

СЛУЖБЕ ЕПИСКОПА И ПРЕЗВИТЕРА У ДРУГИМ ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА

Иполит Римски у „Апостолском Предању“ говори о случајевима када су одређена лица добијала презвитерски чин без рукополагања, гледајући само на мученичко сведочење вере.³¹ Но, ако би касније били бирани за епископа, онда би били рукополагани.³² Он, опет, говори да се и презвитер и епископ постављају истом молитвом,³³ те можемо извести закључак да обе службе имају исту благодат да савршавају Тајне. Једина разлика је да презвитерима није дата власт да рукополажу.³⁴ Овде је посреди питање реда и поретка у Цркви, те је епископ био издизан за старешину црквене општине и дата му је пуна власт над њом, док су презвитери, који имају благодат савршавања Тајни, били његови помоћници, те нису могли ништа да чине без њега, како каже Игњатије Антиохијски.³⁵ Ова ситуација подразумева веома тесну везу између епископа и презвитера, на шта упућује чињеница да је у првим вековима свако насеље имало свог епископа, који је често имао одређени број презвитера, који су му помагали у управљању заједницом. О томе Иполит и говори када помиње пример мале црквене општине у којој нема ни дванаест одраслих хришћана. Њима, који себи траже епископа, говори да замоле суседну општину да им пошаље тројицу осведочених људи (међу којима је вероватно било и презвитера) да поставе епископа. Иако је са савремене тачке гледишта постављање епископа од стране презвитера забрањено, чињеница да је црквено устројство у раним вековима било доста другачије говори да је оно што би данас сматрали аномалијом у старини било, ако не правило, онда макар прихваћено. Презвитери су могли да рукополажу ђаконе, о чему сведочи Свети Кипријан Картагински када Корнилију Римском говори о свом спору са презвитером Новатом, где не поставља питање зашто је Новат рукоположио себи ђакона, већ зашто је то урадио без његовог знања.³⁶

³¹ „Апостолско Предање Светог Иполита Римског“, 9, у: *Дела Айосѿолских Ученика*, прев. епископ Атанасије Јефтић (Врњачка Бања, Требиње: Манастир Хиландар и др., 2002), 434.

³² „Апостолско Предање Светог Иполита Римског“, 9, у: *Дела Айосѿолских Ученика*, 434.

³³ „Апостолско Предање Светог Иполита Римског“, 7, у: *Дела Айосѿолских Ученика*, 432.

³⁴ Алексеј Петровић Лебедев, *Свешѿенсѿво древне Васељенске цркве*, прев. Малден М. Станковић (Београд: Zertex Book World, 2002), 84.

³⁵ „Посланица Тралијанцима Светог Игњатија Антиохијског“, II, 2, у: *Дела Айосѿолских Ученика*, 248.

³⁶ Лебедев, *Свешѿенсѿво древне Васељенске цркве*, 90–91.

УСТРОЈСТВО АЛЕКСАНДРИЈСКЕ ЦРКВЕ У III ВЕКУ

Алексеј Петровић Лебедев на неколико места говори о устројству Александријске Цркве у III веку, где напомиње да је сам град имао више храмова, од којих је кесаријски био главни.³⁷ Сваки храм је имао свог презвитера, који су, заједно са сеоским презвитерима, чинили колегијум, тј. савет епископу. И Лебедев и Григс помињу случај спора Дионисија Александријског³⁸ са Непом из Арсиноје (Ἀρσινόη)³⁹ због хилијастичког учења. Међутим, занимљиво је да Лебедев Арсиноју сматра „приградском парохијом“, којом је управљао презвитер,⁴⁰ док Григс сматра да је Непо био епископ Арсиноје.⁴¹ Према опису службе хорепископа код Лебедева,⁴² можемо закључити да је граница између хорепископа и презвитера била веома танка, чему у прилог говори да ни један ни други ништа нису смели да предузимају у уређењу своје црквене општине без знања градског епископа. Централизација управе у Александријској Цркви већ је започела, а градски архијереј није се од сеоског, како су називани хорепископи, разликовао само по свом месту већ се од њих врло често разликовао и по образовању. Александар Александријски у IV веку коначно је забранио александријским презвитерима да рукополажу,⁴³ што јасно говори о чињеници да им је то раније било дозвољено.

Једини спорни извештај код Јеронима може бити да су александријски презвитери постављали себи старешину, тј. епископа без рукополагања.⁴⁴ Но, и овде можемо изнети раније донесен закључак да су епископи и презвитери у суштини носили исту благодат савршавања Тајни, да је, ради очувања поретка, било потребно да им један буде предстојатељ. У ком се тачно тренутку ове две службе у Александрији раздвајају не можемо са сигурношћу рећи. Од Јеронимовог извештаја до Александрове забране није прошло много времена, но овај период може се продужити тиме што Јероним о овоме говори као о древном обичају. Ако се окренемо Григсовом мишљењу,⁴⁵ а узевши у обзир изнете чињенице, Димитрије би заиста могао бити први александријски епископ у данашњем смислу те речи. У том случају, од Димитрија све до Александра трајало је коначно раздвајање епископске службе од презвитерске. Међутим, о томе да је тај процес био праћен својеврсним отпором, говори нам

³⁷ Лебедев, *Свешћенство древне Васељенске цркве*, 181.

³⁸ Тринаести епископ Александрије. В. прилог.

³⁹ Данашњи Фајум.

⁴⁰ Лебедев, *Свешћенство древне Васељенске цркве*, 182–183.

⁴¹ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 70.

⁴² Лебедев, *Свешћенство древне Васељенске цркве*, 184–187.

⁴³ Eric W. Kemp, "Bishops and Presbyters of Alexandria", *The Journal of Ecclesiastical History* 6 (1955): 137–138.

⁴⁴ "Jerome: Letters and select works", 678.

⁴⁵ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 91.

и Аријев проблем. Да александријски презвитери нису заиста имали толико широку аутономију, о којој говори Ернест Кемп, напомињући да овај степен аутономије презвитера нигде није посведочен црквеној историји,⁴⁶ Арије не би могао да дела толико ефикасно да је његова реч била поштованија од речи александријског епископа, у овом случају Александра, који је на Првом васељенском сабору био веома уважен.

Остаје да се разреши питање двају сабора⁴⁷ која је Димитрије сазвао против Оригена. Григс спомиње један,⁴⁸ међутим, не напомиње ко је на сабор дошао. Ово питање можемо решити као и претходно: у случају Александријске Цркве службе епископа и презвитера не можемо са сигурношћу гледати одвојено све до Александра. Стога су и та два сабора могла бити састављена од презвитерског колегијума Александријске Цркве, на челу са Димитријем као предстојатељем. У прилог овоме стоји и да Климент Александријски у својим делима меша појмове епископа и презвитера.⁴⁹

Но, да се вратимо на проблем Оригеновог рукоположења. Први помен првила које забрањује рукополагање клирика туђе епархије без одобрења знатно је каснијег датума.⁵⁰ Но, иако је сама збирка канона у данашњем облику настала тек у IV веку,⁵¹ чињеница да се Димитрије позивао на ово правило јасно нам говори да су ова правила већ била широко прихваћена као део предања Цркве. Ипак, пратећи ову мисао, Ориген је, као лаик, напустивши Александрију, напустио Димитрија и настанио се у Палестини, поставши тако део Палестинске Цркве. Стога сматрамо да би један палестински епископ имао право да га рукоположи.

Из свега реченог видимо да је у време Димитрија устројство епископата у Александрији почело да личи на савремено. Почела су да се кристализују правила и ингеренције александријског епископа, који је све више ширио свој ауторитет. О овоме сведочи и то што је Димитрије на свој захтев сазвао сабор египатских епископа, који је једногласно осудио Оригеново рукоположење и тражио од палестинских епископа да му одузму чин. Ипак, његово рукоположење није назвао невладиним. Као проблем, Димитрије наводи да је Ориген

⁴⁶ Kemp, "Bishops and Presbyters of Alexandria", 130.

⁴⁷ Фотије у *Библиоџици* спомиње да су против Оригена сазвана два сабора. Први је наредио да се Ориген прогна из Александрије, али да му се чин остави, а други је наредио да му се чин одузме. Уп. Јевсевије, *Историја Цркве*, 193, нап. 1.

⁴⁸ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 62.

⁴⁹ Лебедев, *Свешћенство древне Васељенске цркве*, 63.

⁵⁰ 35. канон Апостолског сабора. Уп. *Свешћени Канони Цркве*, прев. епископ Атанасије Јефтић (Београд: Митрополија Црногорско-приморска и др., 2005), 45.

Широко је прихваћено мишљење да је збирка ових канона настала најкасније у IV веку, када је први пут посведочена на крају VIII књиге *Апостолских усћанова*. Врло је вероватно да Димитрије није имао ова правила у оваквој збирци, али да су му била позната. Уп. *Свешћени Канони Цркве*, 16–17.

⁵¹ *Свешћени Канони Цркве*, 34.

због непослушности искључен из Цркве. Но, изгледа да су палестински епископи ово искључење гледали као последицу Димитријеве личне размирице са Оригеном, те га на крају нису прихватили. Све у свему, у питању Оригеновог рукоположења јасно нам је да су обе стране биле обојене својим личним односом према Оригену. Димитрије је вероватно имао престојан став према великом учитељу, док су, ако прихватимо као тачан извештај о његовом ушкопљењу, његови ученици у Палестини вероватно одлучили да превиде проблеме који би Оригену забранили ступање у чин. Морамо се дотаћи и чињенице да је Ориген, који је касније осуђен као јеретик, чије је космолошко учење било слично гностицима, поготово Валентијану, живео и умро у „релативном“ миру са Црквом. Своје учење развио је у Александрији. Једини разлог зашто је тада могао бити признат за црквеног учитеља, иако је, према каснијим стандардима, поготово Петог васељенског сабора, био јеретик,⁵² јесте могућност да је египатско хришћанство у то време било много „флексибилније“.

После Оригеновог одласка, Иракло је преузео деканат александријске школе, с једном великом предношћу — Иракло је већ био један од александријских презвитера.⁵³ Ово је школу ставило под чвршћу контролу епископа. После Димитријеве смрти, Иракло је постао и епископ.⁵⁴ Међутим, није се одважио да позове свог учитеља назад, прихвативши тиме став своје Цркве према Оригену.⁵⁵

Са Иракловим наследником Дионисијем можемо пратити зачетак постизања јединства између египатског и западног, „апостолског“ хришћанства. Дионисије је у једном тренутку био позван да учествује у помесном сабору у Антиохији,⁵⁶ што нам сведочи да је православље у Александрији већ било учвршћено. У једном од својих писама упућеном Ксису Римском⁵⁷ Дионисије свог претходника назива „благословеним папом“, што је први помен ове титуле у Александријској Цркви.⁵⁸

Ерик Кемп,⁵⁹ говорећи о служби епископа и презвитера у Александрији, наводи да и Јован Златоусти скоро поистовећује ове две службе, чинећи разлику само у праву рукополагања у корист епископа, те да се слична мишљења могу наћи и код Амброзијастера,⁶⁰ Блаженог Јеронима и Пелагија.⁶¹ Сви они

⁵² *Свешћени Канони Цркве*, 123.

⁵³ Јевсевије, *Историја Цркве*, 190 (VI, 19).

⁵⁴ Јевсевије, *Историја Цркве*, 195 (VI, 26).

⁵⁵ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 67.

⁵⁶ Јевсевије, *Историја Цркве*, 211 (VI, 46).

⁵⁷ Ксис је био шести по реду епископ Рима. Уп. Јевсевије, *Историја Цркве*, 151 (V, 6).

⁵⁸ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 69.

⁵⁹ Ерик Кемп (27. 4. 1915 — 28. 11. 2009) био је англикански епископ и један од водећих познавалаца црквеносаборног устројства Англиканске Цркве.

⁶⁰ Ово име дато је непознатом коментатору на Павлове посланице. Ови коментари написани су за време папе Дамаса I. Уп. *New Advent Catholic Encyclopedia*, <https://www.newadvent.org/cathen/01406a.htm>, приступљено 20. 10. 2022.

⁶¹ Kemp, “Bishops and Presbyters of Alexandria”, 125.

се очигледно слажу у томе да је једино епископу дозвољено да рукополаже. Међутим, у пракси у Александрији изгледа да није било тако. Оригену је био познат александријски обичај да претходни епископ себи именује наследника. Међутим, Јероним говори и о обичају да се сабор презвитера састајао и бирао себи првог, указујући на то да су га, после избора, постављали полагањем руку.⁶² Епифаније наводи да се избор епископа вршио истог тренутка када се сазна за смрт претходног, како народ не би тражио да се одређени кандидат постави.⁶³

Евтихије⁶⁴ у својим *Аналима* наводи да је апостол Марко, уз Ананију патријарха, поставио дванаест презвитера у Александрији и наложио им да, када патријарх умре, из својих редова изабере једног и положи руке на њега, а да уместо њега поставе новог презвитера, да би попунили место новоизабраног патријарха. Ово је трајало све до Александра, који је забранио презвитерима да рукополажу.

Покровски сматра да је савремени вид устројства Цркве у Александрију почео да стиже тек са Димитријем.⁶⁵ Димитрије би, према Григсу, био први рукоположени епископ Александрије⁶⁶ и први који је рукополагао епископе за египатску област,⁶⁷ највероватније на самом крају свог живота.⁶⁸ Харнак⁶⁹ сматра да је Димитрије желео да црквено устројство приближи политичком, водећи се одлуком Септимија Севера о давању статуса града неколицини великих и значајних насеља у Египту.⁷⁰

Григс говори да је после Димитрија, који је према изворима поставио три епископа,⁷¹ Иракло поставио чак двадесет⁷² што нам говори о деловању на организацији Цркве и приближавању устројства Цркава у Египту организацији осталих великих Цркава. Блажени Јероним говори да је у III веку дошло до корените промене у устројству Цркве у Александрији. Промена се огледа у томе што су се после Димитријевог времена епископи постављани од стране других епископа, ограничавајући тако значајно власт александријских презвитера.⁷³

⁶² Kemp, "Bishops and Presbyters of Alexandria", 130.

⁶³ Kemp, "Bishops and Presbyters of Alexandria", 132.

⁶⁴ Александријски патријарх (933–943).

⁶⁵ Архиепископ Лоллий Юрьевский, „Александрија и Египет“, *Богословские труды* 21 (1980): 200.

⁶⁶ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 91.

⁶⁷ Архиепископ Лоллий, „Александрија и Египет“, 199.

⁶⁸ Архиепископ Лоллий, „Александрија и Египет“, 199.

⁶⁹ Карл Густав Адолф фон Харнак (1851–1930) био је немачки лутерански теолог и историчар Цркве. Уп. *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Adolf-von-Harnack>, приступљено 20. 10. 2022.

⁷⁰ Архиепископ Лоллий, „Александрија и Египет“, 199.

⁷¹ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 92.

⁷² Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 92.

⁷³ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 92.

С друге стране, архиепископ Лолиј Јуревски⁷⁴ сматра апсурдним податак да је у Египту у Димитријево време било само три епископа, ако се у обзир узму извештаји о два сабора која су осудила Оригена и Оригенову изјаву, јер се у њима наводи да је његових противника, који су на њега устали подстакнути Димитријем, било много. Наиме, на првом сабору било је присутна неколицина епископа и презвитера, а на другом неколико епископа, и то без оних који су на првом били Оригенови симпатизери.⁷⁵ Ови извештаји говоре да је морало бити преко десет епископа, јер одређен број архијереја, као Оригенове присталице, није био позван на други сабор. Ипак, овде се опет можемо позвати на претходно изнесен проблем раздвајања ових двеју служби у Александријској Цркви, са којим се и архиепископ Лолиј слаже, када говори да се до III века скоро нигде не може наћи изричит термин „епископ“,⁷⁶ већ се увек спомиње „предстојатељ“, „началствујући“ итд.⁷⁷

Дионисије је први епископ за кога је посведочено да је имао кореспонденцију са осталим поглаварима великих Цркава.⁷⁸ Међутим, однос са осталим египатским епархијама још увек је био под тензијом, о чему нам говори и критика његовог бекства од прогона, која је дошла од египатских епископа.⁷⁹ Када се вратио у Александрију после Валеријанових прогона, са осталим епископима комуницирао је само преко писама, што нам указује у каквом се расцепканом стању Египатска Црква тада налазила. Дионисије пише Ксисту Римском о једном од „браће“⁸⁰ који је присуствовао катихезама за новокрштене, а постављен је још пре времена Иракла. Приметивши да се катихеза прилично разликује од оне у његовој Цркви, тражио је од Дионисија да се опет крсти „у правој вери“.⁸¹ Дионисије је био ганут овим поступком, међутим, како вели у свом писму, одбија да „опет гради испочетка“, тј. да крсти већ постављеног епископа, иако је Иракло наредио да се опет крсте сви који су крштени од стране јеретика.

Дионисије је због спора са Непом отпутовао у Арсиноју. Дошавши у град, сазнаје да је Непо већ умро и зачуђен је зашто нико није изабран да га наследи. Можда због превелике поделе нико није могао да се уздигне на место епископа, али, ако се већ усталило правило да александријски епископ поставља епископа за ову катедру, Дионисије очито није могао да изврши избор док се

⁷⁴ Архиепископ Лолиј Јуревски (1875–1935), архијереј Руске Цркве и црквени историчар. Уп. *Духовенство Русской Православной Церкви в XX веке*, <https://pravoslavnoe-duhovenstvo.ru/person/1078/>, приступљено 20. 10. 2022.

⁷⁵ Архиепископ Лоллий, „Александрија и Египет“, 201, 204.

⁷⁶ Лолиј у свом чланку појам епископ користи како би био разумљив читаоцима, притом сагледавајући и прихватајући проблеме раздвајања ове две службе.

⁷⁷ Архиепископ Лоллий, „Александрија и Египет“, 194.

⁷⁸ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 68.

⁷⁹ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 68.

⁸⁰ Вероватно један од епископа из унутрашњости Египта.

⁸¹ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 87.

није лично појавио у граду.⁸² Ово сведочи о томе да је постојала тенденција за централизацијом јерархије, али да још увек није завршена.

Евтихије нам доноси извештај састављен од древних списа с краја II века. Ови извори говоре о епископу Јулијану,⁸³ који је путовао из Александрије и тајно рукополагао презвитере, упућујући нас на период гоњења. Ова чињеница би се могла превидети да се не отвара питање зашто је Јулијан рукополагао ван Александрије. Григс говори да је једини могући одговор да у то време ван Александрије није ни било епископа.⁸⁴ Ипак, немогућност налаза других извора који би ово оповргли наводи нас на могућност да је извештај истинит.⁸⁵

АЛЕКСАНДРИЈСКА ЦРКВА У IV ВЕКУ

Од Дионисија до времена Диоклецијана стоји празнина у историјским изворима. Међутим, она се не сме сматрати доказом о опадању и разједињавању црквене власти у Египту, јер је за време Александра,⁸⁶ према његовој окружној посланици, на локални сабор 320. године дошло скоро стотину епископа, изузимајући апостате, што ће рећи да је за мање од једног века Црква у Египту нарасла, од око двадесет за време Дионисија у првој половини III века, до скоро стотину епископа на почетку IV века. Прелазак од презвитерског до епископалног устројства Египатске Цркве догодио се у време када нема скоро никаквих писаних извештаја.

Два разлога се могу претпоставити за овакву промену.

1. У ово време Црква нараста у свом броју. Настала је потреба за све више старешина, па је било природно да се и власт подели како не би долазило до непотребних проблема око управе.
2. У исто време александријски епископ већ има отворену тенденцију за централизацијом власти и ширењем сопственог утицаја, по угледу на остале велике Цркве.

Дешавања у Египту не могу се потпуно објаснити уважавањем само једног од ова два разлога. Највероватније је да је мешавина оба резултирала променом устројства власти у Александријској Цркви, а потом и у целом Египту. Ипак, поред свих настројења александријских епископа да учврсте своју позицију, на почетку IV века јединство још увек није постигнуто, о чему нам сведочи Мелитијев раскол. Јасно се види да је Дионисијева слика александријског епископа који има власт над целокупном Египатском Црквом претерана.⁸⁷

⁸² Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 87–88.

⁸³ Десети епископ Александрије. В. прилог.

⁸⁴ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 91.

⁸⁵ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 91.

⁸⁶ Осамнаести епископ Александрије. В. прилог.

⁸⁷ Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 100.

МЕЛИТИЈЕВ РАСКОЛ

Крајем III и почетком IV века у Римском царству догодили су се страшни прогони, прво свих оних који нису практиковали римску веру, а за време Диоклецијана — хришћана конкретно. Диоклецијан је прогон започео 303. године. У време овог прогона, Петар Александријски и Мелитије Ликопољски⁸⁸ нашли су се заточени. Између њих је избила расправа о томе како треба поступати са палима. Петар је држао блажу страну, док је Мелитије заговарао ригидну. Атанасије Велики доноси извештај да је Петар чак оптужио Мелитија за разне злочине, па и за приношење жртава. Овај податак се ипак мора гледати опрезно, поготово знајући Мелитијев став према палима, као и чињеницу да је већина епископа и монаха стала на његову страну у расправи.⁸⁹ Ускоро су обојица ослобођени, међутим, како се прогон ражестио, доста епископа је било затворено, а Петар се сакрио. Мелитије је себи дао за право да у епархијама четири затворена епископа рукополаже клирике у њихово име. Због тога ова четворица пишу протестна писма архиепископу Петру. Како се Петар још увек скривао, Мелитије је након свега отишао у Александрију и почео самовољно да изопштава клирике.

За време свог боравка у Александрији, Мелитије се сусрео са Аријем. Созомен је једини историчар који овако рано повезује Арија и Мелитија, говорећи да је Арије био присталица мелитијана.⁹⁰ Из његових извештаја знамо да је Мелитије касније прекинуо односе са Аријем јер се Арије помирио са Црквом и био је рукоположен у ђакона од стране Петра, а касније и у презвитера од стране Ахила, Петровог наследника. Сократ вели да је, иако у расколу са Црквом и Петром на њеном челу, Мелитије први указао на догматске грешке у Аријевом учењу о Сину Божијем.

Када је Диоклецијан коначно прекинуо прогоне, Петар се појавио у Александрији и написао писмо изопштења Мелитија, који је касније ухапшен и прогнан. Међутим, Максиминова обнова прогона 311. године дочекала је Петра неспремног, те је, према *Житијима Свешћих*, 25. новембра те године обезглављен. Овај датум Православна Црква узима као дан његове успомене.

⁸⁸ Ликопољ се налазио на месту данашњег Асјута у Горњем Египту. Током историје био је главни град XII номе Горњег Египта, још 3500 година пре Христа. Данас је задржао оригинално име. Уп. *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/Asyut-Egypt>, приступљено 20. 10. 2022.

⁸⁹ Овакви извештаји приличе жанру житија светих, где се потпуно поларизују догађања према устаљеном начину: светитељ чији се живот описује представљен је безгрешним, док је његов противник у задатом наративу скоро демонизован. У овом случају, Петар Александријски је прослављени мученик, па је било „природно“ да се у његову одбрану напише све што је могло да се напише, некад уопште и не гледајући на истинитост података.

⁹⁰ Sozomen, *Ecclesiastical History*, Book II, translated by Chester D. Hartranft, Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, vol. 2, edited by Philip Schaff and Henry Wace (Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1890), Chapter 21, 22. <http://www.newadvent.org/fathers/26022.htm>.

Цела историја односа ове двојице епископа показује да чак и почетком IV века александријски архиепископ није имао реални ауторитет над свим епископима у Египту. Чињеница да је Мелитије, који је вероватно био постављен од стране неког од александријских епископа, ушао у сукоб са једним, говори нам о још увек горућој жељи да се древна слобода у египатским Црквама очува.

АРИЈАНСКА КРИЗА

Почетком IV века, Александријска Црква, а потом и целокупно хришћанство, суочили су се са првом великом кризом догматског карактера. Арије је имао велику аутономију, која је одиграла важну улогу у ширењу његовог учења. У време архиепископа Александра, 320/321. године, на помесном сабору, на који је дошло скоро стотину египатских епископа, Арије је први пут био јавно осуђен. Међутим, ова осуда Арију ништа није значила, јер је након тога одлучио да оде у престоницу, где је задобио симпатије неколицине епископа. Даља историја нам је позната — 325. године одржан је Први васељенски сабор, на коме је Арије осуђен као јеретик. Истовремено, сабор се дотакао Мелитијевог раскола, међутим, није донето никакво коначно решење. Александар је умро или исте те године, пет месеци након сабора, или 328. године.⁹¹

КРИСТАЛИЗАЦИЈА ЦРКВЕНЕ УПРАВЕ

Атанасијев избор за архиепископа, према Созомену, био је нерегуларан.⁹² Иако је сам Атанасије био наследник трона по жељи самог Александра, сви епископи, заједно са мелитијанским, под заклетвом су се састали на сабор да изаберу најбољег кандидата. Према другом историчару, Филострогију, седморица од њих су „прекршили заклетву“ дату сабору и, отишавши тајно у Дионисијеву цркву, рукоплочили су Атанасија. На клевете мелитијана и аријанаца Атанасије је самом цару одговорио писмом, у коме наводи декрет из Александрије који потврђује правичност његовог избора.⁹³

Како би решио проблем у Египту, Константин је сазвао египатске епископе на посебан сабор. Мелитијани су желели да траже од цара да одрже сопствени сабор неометано, али једини начин да дођу до самог цара био је преко Јевсевија Никомидијског, који је био аријанац. Јевсевијева цена да се заузме за мелитијане код цара била је да они прихвате аријанско учење, што су мелитијани на крају и учинили, како преноси Созомен: „Када су видели мноштво народа

⁹¹ Оба податка, зачуђујуће, долазе од Светог Атанасија Великог. Уп. Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 123.

⁹² Griggs, *Early Egyptian Christianity*, 123.

⁹³ Sozomen, *Ecclesiastical History*, Book II, Chapter 17.

који следују презвитеру цркве, постали су љубоморни и помирили су се, и прихватили су се заједничке мржње према клиру Александрије.⁹⁴

Атанасије Велики у младости је био ученик Антонија Великог, тако да је био доста близак монашком покрету. Желео је да у своје време уједини све сегменте хришћанства у Египту. Ипак, монаси су задуго избегавали да ступају у клир, донекле сматрајући рукоположење одрицањем од слободе и подвига, због којих су испрва и постали монаси.

Иако га данас сматрамо једним од стубова хришћанске догматике, Атанасије је избегавао да у својим делима користи тада спорне појмове, поготово „једносуштан“, желећи да на тај начин приволи барем неке од аријанаца да се врате у црквено јединство. Један од највећих доказа да је Атанасије био веома успешан у свом „походу“ јесте чињеница да је успео да помири „староседеоце“, Египћане, са „освајачима“, у овом случају, Александријцима. У његово време су Копти, потомци старог египатског становништва, почели да преводе богослужбене и светописамске текстове на свој језик. С друге стране, још увек имамо остатке аријанаца, гностика и мелитијана, који су одбијали да се присаједине Цркви, а имали су довољно јаке заједнице да не буду асимиловани.

ЗАКЉУЧАК

Из изложеног јасно је да је развитак устројства Александријске Цркве био веома буран. Нигде у православном свету није толико дуго служба презвитера и епископа остала недефинисана. Историјске околности које су до тога довеле највероватније су недостатак директног апостолског ауторитета или ауторитета неког од њихових ученика. Тек када је Црква толико нарасла да је нужно дошло до интензивнијих контаката са осталим црквеним заједницама, „западни“ систем устројства почео је полако да врши уплив у Александријску Цркву.

Питање раздвајања епископске и презвитерске службе у овој Цркви веома дуго је било нерешено. Посматрајући историјске изворе из других Цркава тог времена, наизглед невероватни извештаји о презвитерима који рукополажу добијају своју потпору у делима апостолских Отаца и црквеном предању. Презвитерски колегијум Александријске Цркве у време епископа Димитрија, Иракла и Дионисија из III века данас би могао одговарати архијерејском сабору, као највишем законодавном и саветодавном телу једне помесне Цркве. Вероватно да је ово нерешено питање о служби епископа и презвитера у Александрији допринело коначном разилажењу Димитрија и Оригена. У овом раду појам „епископ“, ради разумевања, користили смо као титулу предстојатеља црквене општине, у потпуности имајући у виду вишеслојност проблема ових двеју служби.

⁹⁴ Sozomen, *Ecclesiastical History*, Book II, Chapter 21.

Према неким историчарима, тек на крају II и на почетку III века среће се први помен „правог“ епископа у Александрији, Светог Димитрија. Међутим, епископ Александрије, по свему судећи, није имао реалну власт над епископијама из унутрашњости. Он их је постављао, али није имао власт над њима. Овакво стање трајаће све до времена епископа Александра и његовог наследника, Атанасија Великог. У прво време ни он није имао потпуну власт над архијерејима, којих је сада већ било преко стотину. После прогонстава у пет наврата, Атанасије се на своју катедру вратио као победник. Ова победа донела му је неприкосновени ауторитет у целом хришћанском свету. Међутим, тај ауторитет није могао у потпуности да укине ону слободу коју су уживале египатске црквене општине у древно време. Иако теолошки горостас, Атанасије је морао веома политички да се односи према својим епископима не би ли задржао крхки мир.

ПРИЛОГ

Списак александријских архијереја до Светог Атанасија Великог
Првих шеснаест посведочени су у *Историји Цркве* Јевсевија Кесаријског.
У списку се даје у којим се поглављима наводе.

1. Анијан (62–84) — II, 24
2. Авилије (8–98) — III, 14
3. Кедрон (98–107) — III, 21
4. Прим (107–119) — IV, 1
5. Јуст (119–130) — IV, 4
6. Евмен (130–139) — IV, 5
7. Марко (143–153) — IV, 11
8. Келадион (154–167) — IV, 11
9. Агрипин (167–179) — IV, 19
10. Јулијан (179–189) — V, 9
11. Димитрије (189–231) — V, 22
12. Иракло (231–246) — VI, 26
13. Дионисије (246–265) — VI, 35
14. Максим (265–282) — VII, 28
15. Теона (282–300) — VII, 32
16. Петар (300–311) — VII, 32

Са Петром Јевсевије закључује свој списак. Наредна три епископа посведочена су у *Житијима Светих* у преводу Светог Јустина Ћелијског.

17. Ахила (311–312) — помиње се заједно са Александром 29. маја
18. Александар (312–328) — 29. мај
19. Атанасије Велики (328–373) — 18. јануар

БИБЛИОГРАФИЈА

BIBLIOGRAPHY

- Атанасије Александријски. *Житије Свештој Антонија*. Превео Данијел Дојчиновић. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 2014.
- *Дела Айсојолских Ученика*. Превео еп. Атанасије Јефтић. Требиње: Манастир Хиландар и др., 2002.
- Јефтић, Еп. Атанасије. „Божанствена Литургија Светог Апостола и Јеванђељиста Марка, ученика Светога Петра.“ *Богословље LXVII*, № 1 (2008): 5–9.
- Юрјевский, Архиепископ Лоллий. „Александрия и Египет“, *Богословские труды* 21 (1980): 181–220.
- Каравидопулос, Јоанис. *Увод у Нови Завети*, I–II. Прев. Лада Јагушт Акад. Београд: САС СПЦ, 2010.
- Лебедев, Алексеј Петрович. *Свешћенство древне Васељенске цркве*. Прев. Малден М. Станковић. Београд: Zepher Book World, 2002.
- Мандзаридис, Георгије И. *Социологија хришћанства*. Београд: Хришћански културни центар О. Радован Биговић; Богословско друштво Отачник; Агенција за издаваштво Бернар, 2017.
- Милаш, Никодим. *Православно црквено право*. Мостар: Издавачка књижарница Пахера и Кисића, 1902.
- Памфил, Јевсевије, епископ Кесаријски. *Историја Цркве*. Шибеник: Истина, 2013.
- Поповић, Архимандрит Јустин. *Житија Свешћих*. <https://svetosavlje.org/zitija-svetih/>.
- Поповић, Радомир В. *Појмовник црквене историје*. Београд: издање писца, 2007.
- *Свешћени Канони Цркве*. Прев. епископ Атанасије. Београд: Митрополије Црногорско-Приморска и др., 2005.
- Clement of Alexandria. *The Stromata*. From: *Ante-Nicene Fathers*, Vol. 2. Edited by Alexander Roberts, James Donaldson and A. Cleveland Coxe. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1885.
- Griggs, C. Wilfred. *Early Egyptian Christianity*. Leiden: Brill, 1990.
- Eusebius of Caesarea. *Historia ecclesiastica*. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0640%3Abook%3D6%3Achapter%3D8%3Asection%3D3>.
- Irenaeus of Lyons. *Against Heresies*, Book I. <http://www.earlychristianwritings.com/text/irenaeus-book1.html>.
- “Jerome: Letters and select works.” Translated under supervision of Philip Schaff, D. D. and Henry Wace D. D. In *A select library of the Nicene and post-Nicene fathers of the Christian Church*, VI. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1892.
- Kemp, Eric W. “Bishops and Presbyters of Alexandria.” *The Journal of Ecclesiastical History* 6 (1955): 125–142.
- Sozomen. *Ecclesiastical History*. Book II. Translated by Chester D. Hartranft. Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, Vol. 2. Edited by Philip Schaff and Henry Wace. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1890. Chapter 17. <http://www.newadvent.org/fathers/26022.htm>.

- Theodoret. *Ecclesiastical History*, Book I). Translated by Blomfield Jackson. Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, Vol. 3. Edited by Philip Schaff and Henry Wace. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1892. Chapter 8. <https://www.newadvent.org/fathers/27021.htm>.
- Queffélec, Henri. *Saint Anthony of the Desert*. New York: Ep. P. Dutton & Co. Inc., 1954

ИЗВОРИ СА ИНТЕРНЕТА

- *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/>.
- *New Advent Catholic Encyclopedia*. <https://www.newadvent.org/>.
- *Духовенство Русской Православной Церкви в XX веке*. <https://pravoslavnoe-duhovenstvo.ru/person/1078/>.
- https://digitalcommons.olivet.edu/lsci_facp/15/.
- <https://uni-tuebingen.de/fakultaeten/evangelisch-theologische-fakultaet/lehrstuehle-und-institute/neues-testament/neues-testament-iii/forschung/edition-des-briefwechsels-rudolf-bultmann-ernst-kaesemann/ernst-kaesemann/>.
- The official web site of Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa. <https://www.patriarchateofalexandria.com/index.php/en>.

ЈОВАН ПЕЌИЋ
University of Belgrade
Faculty of Orthodox Theology
Belgrade
prvosvestenik@gmail.com

HISTORY OF ALEXANDRIAN CHURCH UNTIL THE END OF 4TH CENTURY

Summary: Idea of this paper is to describe the way which organization of Alexandrian Church evolved. In first two centuries this Church's history ranks of bishop and presbyter weren't distinguishable. One of goals of this paper is to clarify this problem while taking in consider historical data of that time and modern interpretations. In that light this paper clarifies dispute between bishop Demetrius and Origen. Furthermore, paper deals with the way which ecclesiastical organization in Alexandria went to get recognizable form in St. Athanasius's Time. ► *Keywords:* Alexandrian Church, Organization, Bishop, Unity, Central organization, Authority, Origen, Alexandrian catechetical school.